

- групування об'єктів або їх частин за місцем розташування і характеру догляду;
- технологічні карти і розрахунки витрат на проведення доглядів;
- кошторис витрат.

Виходячи з потреби догляду за насадженнями на конкретній ділянці, формується виробнича програма робіт та визначаються терміни її виконання з урахуванням сезонності.

Безпосереднім організатором робіт на ділянці є майстер. Він в залежності від характеру догляду формує бригади робітників, наділяє їх необхідним інструментом і обладнанням, інструктує і організовує проведення повного комплексу робіт, передбаченого нормативно-технологічної карти. Після закінчення планового періоду майстер складає звіт про виробничу діяльність, в якому відображаються планові і фактичні витрати коштів, робочої сили, матеріалів і транспорту по основним видам робіт.

Список літератури

1. Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України. Затверджена Міністерством будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України наказ №226 від 24.12.2001 (зі змінами і доповненнями). – К., 2007. – 21 с.
2. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 06.09.2005 № 2807- IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2807-15>
3. Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV: Про архітектурну діяльність (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
4. Теодоронський В.С. Будівництво і експлуатація об'єктів ландшафтної архітектури / В.С.Теодоронський, Є.Д.Сабо, В.А.Фролова; за ред. В.С. Теодоронського. – 3-є вид., доп. – М.: Видавничий центр "Академія", 2008. – 352 с.
5. Кожухов Н.И., Теодоронский В.С. Экономика, организация и планирование зеленого хозяйства и строительства. – М.: Стройиздат, 1987. – 320 с.

УДК: 712/27:631:16

РОГОВСЬКИЙ С.В., канд. с.-г. наук

СТАДНІК Л.І., канд. с.-г. наук

СТРУТИНСЬКА Ю.В., асистент

ДОМІЛОВСЬКА Г.О., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА СУЧАСНА РОЛЬ САДОВИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ

Проаналізовано ретроспективу розвитку та сучасну роль садових центрів для декоративного садівництва і зеленого будівництва в Україні. Виділені історичні етапи розвитку садових центрів, обговорюються перспективи їх подальшого розвитку та вплив на розвиток вітчизняного розсадництва.

Ключові слова: декоративне садівництво, імпорт, розсадництво, садивний матеріал, саджанці, контейнерна культура, садово-паркове будівництво.

Вперше садові центри виникли в 30-х роках минулого століття в США, як консультативні центри для садівників аматорів. Це скорше були клуби за інтересами ніж підприємства, проте уже за кілька років вони трансформувалися в приватні

підприємства, які надавали широке коло послуг з озеленення та садівництва: реалізували саджанці декоративних та плодкових рослин, сортове насіння, спеціальну літературу, добрива та засоби захисту інструменти для догляду за рослинами. Ці підприємства вдало заповнили нішу, яка виникла в попиті на послуги та товари в США в роки стрімкого економічного росту після великої депресії і незадоволеного попиту на специфічні товари для озеленення і благоустрою затребувані під час буму житлового приватного будівництва. Власне такі підприємства були вигідні не лише покупцям, а і виробникам товарів, які через цю мережу активно реалізовували садивний матеріал та супутні товари.

В Європа садові центри з'явилися після Другої світової війни в період активної відбудови. Ця запозичена за океаном форма торгівлі та надання послуг виявилася доволі ефективною та стала популярною у більшості країн Західної Європи. Заснована на приватному інтересі та капіталі ідея садових центрів не знайшла свого розвитку за планової економіки в країнах соціалістичного табору і лише після розпаду Радянського Союзу садові центри виникають в країнах Східної Європи та в Україні.

Одним із перших садових центрів в Україні був садовий центр «Агрус» у м. Київ. Його заснували приватні підприємці, які детально вивчили діяльність подібних підприємств у Франції. Кінець 80-х та початок 90-х років – це період небувалого розмаху дачного будівництва та шаленого попиту на саджанці плодкових і ягідних культур. Садовий центр «Агрус», а за ним і інші садові центри в стислі строки змогли запропонувати жителям Києва широкий асортимент саджанців плодкових дерев і ягідних кущів, закуплених в державних розсадниках, а також добрива, засоби захисту, зручні інструменти та кваліфіковані поради фахівців і спеціальну літературу. Таким чином, жителям столиці надали комплекс послуг, відпала необхідність поїздок в замські розсадники, спеціалізовані магазини. Успіх перших садових центрів сприяв виникненню нових підприємств не лише в столиці а і в інших містах України. Починаючи з 1992 року підприємці розпочинають активно завозити садивний матеріал з європейських країн. Особливо популярними серед українців стають саджанці в контейнерах, які можна висаджувати коли заманеться і зберігати на балконі, не боячись, що рослина загине.

Пройде кілька років і попит на садивний матеріал різко зміниться – найбільш затребуваними стануть декоративні рослини в контейнерах, які розлітатимуться як гарячі пиріжки. Лише за офіційними даними імпорт саджанців до 1997 року зросте в 3 рази і сягне 15 млн. \$ США. Біля Києва та інших великих міст розгорнеться велике будівництво приватних домоволодінь, озеленення і благоустрій яких виконуватимуться за європейськими та американськими стандартами з використанням широкого асортименту декоративних рослин, в першу чергу культиварів хвойних та листяних дерев та кущів. Запити ринку диктують необхідність імпорту великої кількості декоративних рослин у тому числі крупномірів, які не продукуються вітчизняними розсадниками. Садові центри завозять та встислі строки реалізують садивний матеріал, який часто не відповідає європейським стандартам, заселений карантинними для України шкідниками та хворобами. Власники садових центрів, не маючи фахових знань і навиків, успішно роблять гроші, імпортуючи та реалізуючи саджанці видів і культиварів, які неадаптовані до кліматичних умов України. Вічнозелені калини, падуби, гімалайські та ліванські кедри, туйовики, ліброцедруси, лавровишні і навіть пальми реалізуються садовими центрами на початку 2000-х років. Їх купують заможні українці, що стали панамі лише вчора і хочуть похизуватися перед

сусідом або колегою, а те що ці рослини загинуть у першу ж зиму, то вже інше питання.

Згодом більшість садових центрів зрозуміє, що якісний садивний матеріал це репутація і буде прискіпливо відбирати саджанці в кращих європейських розсадниках і не закуповуватиме браковані росли, що призначалися для утилізації. Більше того садові центри свідомо чи несвідомо сприятимуть впровадженню інноваційних технологій у вітчизняних розсадниках. Після кризи 2007-2008 років значна частина садивного матеріалу у багатьох садових центрах замінюється із імпортного на вітчизняний. Для цього ряд великих садових центрів закладають власні розсадники, де успішно вирощують широкий асортимент рослин закуплених в європейських розсадниках. Садові центри залишаються лідерами ринку, пропонуючи високоякісний садивний матеріал хвойних і листяних кущів власного виробництва, щеплені дерева закуплені і дорощені на своїх полях. Доля імпорту в реалізованому садивному матеріалі зменшується, але крупномірні дерева, архітектурні форми, щеплені декоративні форми і надалі імпортуються з європейських розсадників.

Аналіз цін на аналогічні саджанці наприклад у Польщі і в Україні показує, що вартість саджанців в Україні вища ніж у Польщі, що стимулює імпорт попри транспортні видатки збори на митниці. Причиною різниці в цінах є високий незадоволений попит на саджанці в Україні. Цей попит стимулює розвиток вітчизняного розсадництва та впровадження інноваційних технологій розмноження і вирощування садивного матеріалу, сприяє кооперації та спеціалізації між виробниками розсадницької продукції, концентрації виробництва окремих видів садивного матеріалу, використанню новітніх технологій розмноження, стимуляторів росту та антидепресантів, ефективних засобів захисту від хвороб та шкідників. Саме садові центри сприяли масовому поширенню та використанню в озелененні культурварів та сортів декоративних рослин, які давно використовувалися в зарубіжній практиці та були мало поширені у вітчизняному розсадництві. Нині не лише садові центри, а і вітчизняні розсадники намагаються швидко освоювати новинки селекції декоративних рослин, що сприяє конкурентоспроможності та прибутковості підприємств.

Аналізуючи історію розвитку садових центрів в Україні, можна виділити такі етапи:

I. Зародження та становлення садових центрів (1990-1997 рр.). Для цього етапу характерне хапозиченнядосіду роботи європейських садових центрів та його трансформація до вітчизняних реалій, зокрема підвищеного попиту на плодови саджанці та ягідні кущі.

II. Період бурхливого розвитку (1997-2008 рр.). Садові центри виступають як спекулятивний посередник між європейськими розсадниками і українськими споживачами в умовах зростаючого незадоволеного попиту на садивний матеріал. В цей період вони гальмують розвиток вітчизняного розсадництва державної та комунальної форми власності та сприяють виникненню приватних розсадників, які швидко опановують інноваційні технології розмноження та вирощування широкого асортименту декоративних рослин. Стихійний і неконтрольований імпорт сприяє поширенню карантинних шкідників і хвороб декоративних рослин.

III. Період кризи та перегляду пріоритетів (2008-2013 рр.). Світова криза та знецінення гривні спонукають садові центри до створення власних розсадників, запозичення передового світового досвіду та технологій, створення спільних підприємств з провідними європейськими розсадниками. Відбувається секторальна реорганізація імпорту садивного матеріалу: в Україну завозиться переважно крупно-

мірний садивний матеріал, формовані архітектурні форми та на укорінені живці хвойних рослин, а листяні декоративні кущі та листяні і хвойні дерева, що не потребують щеплення, розмножують вирощують (або дорощують) в Україні. Ряд садових центрів успішно виконує державні замовлення пов'язані із будівництвом до футбольного чемпіонату Євро 2012 та виконує замовлення корумпованих чиновників. Зростають вимоги до якості садивного матеріалу, корупційні витрати на завезення саджанців із-за кордону суттєво зростають. Формується мережа сажових центрів при будівельних супермаркетах.

IV. Асоціація з ЄС та впровадження європейських стандартів (з 2014- до теперішнього часу). Попит на садивний матеріал у зв'язку із російською агресією та економічної кризою різко падає, садові центри намагаються вирощувати садивний матеріал самі або закуповувати його у вітчизняних виробників. Завозяться лише ті види садивного матеріалу, які відсутні в Україні, цьому сприяють високі витрати на перевезення та митні відрахування. З'являються ряд розсадників зі змішаним капіталом. – дочірніх підприємств європейських розсадників. Зменшення внутрішнього попиту на садивний матеріал та істотна девальвація гривні сприяють тому, що Україна з імпортера садивного матеріалу поступово виходить на зовнішні ринки зі своїм садивним матеріалом. Садові центри намагаються розширити асортимент реалізованих товарів та послуг, активно приймають участь в тендерах на закупівлю садивного матеріалу для потреб громад, кооперуються з ландшафтними фірмами для надання комплексних послуг замовникам та гарантований збут своєї продукції. Зростає роль Інтернет-сайтів в рекламі та збуті продукції.

Садові центри і надалі будуть важливою складовою вітчизняного ринку продукції розсадництва та інших товарів для потреб декоративного садівництва. Ряд із них уже створили власну виробничу базу і є потужними виробниками садивного матеріалу. Для підвищення продажів садивного матеріалу садові центри активно співробітничать ландшафтними компаніями, приймають участь в тендерах, що оголошуються громадами та державними органами на закупівлю саджанців. Зростають зв'язки провідних садових центрів із зарубіжними розсадниками, які надають сві садивний матеріал з розстрочкою виплати. Продаж земель сільськогосподарського призначення сприятиме формуванню підприємств із змішаним капіталом. Імпорт садивного матеріалу поступово буде зменшуватися, а потужні розсадники створені при садових центрах стануть імпортерами саджанців.